

Omnibus fiebat omnia. Kontexty života a díla Fridricha Bridelia SJ (1619–1680), ed. M. Škarpová, T. Slavický, P. Kosek, P. Bělohávková, Praha: Státní oblastní archiv v Praze – Státní okresní archiv, Kutná Hora: KLP – Koniasch Latin Press, 2010, 303 s. ISBN 978–80–86772–51–6, 978–80–86791–89–0.

Životní osudy a tvorba Fridricha Bridelia, českého jezuita, významného literáta, pořadatele kancionálu, správce tiskárny, hudebního prefekta, učitele, kněze, kazatele, duchovního vůdce náboženských bratrstev a misionáře je i na počátku 21. století stále aktuální. Je toho dokladem interdisciplinárně koncipovaný soubor studií *Omnibus fiebat omnia. Kontexty života a díla Fridricha Bridelia SJ* (1619–1680), který byl roku 2010 vydán jako čtvrtý svazek periodika Antiqua Cuthna Státním oblastním archivem v Praze, Státním okresním archivem v Kutné Hoře a pražským nakladatelstvím Koniasch Latin Press se záměrem pokračovat v edičním zpřístupňování české barokní hymnografie. Sborník k vydání připravili: Marie Škarpová, Pavel Kosek, Tomáš Slavický a Petra Bělohávková. Název svazku odkazuje k výroku sv. Pavla: „*Stal jsem se slabým se slabými, abych získal slabé. Všechno jsem se stal v šíři, abych tím za každou cenu zachránil některé*” (1 Kor 9,22).

Soubor studií obsahuje nejen příspěvky literárněhistorické, lingvistické, ale také muzikologické, etnologické a teologické, přičemž hlavním cílem organizátorů bylo připravovat půdu pro kritické, mezioborové vydání zpěvníčku adventních a vánočních písní *Jesličky* (1658) Fridricha Bridelia. Dvoudenní setkání badatelů se uskutečnilo v Kutné Hoře v závěru jubilejního 350. roku *Jesliček* (1658–2008) a stalo se součástí kulturně-duchovního projektu Bridelius a Kutná Hora.

Annou Feichtnerovou zajímala osobnost Fridricha Bridelia v záznamech jezuitských katalogů, Marii Škarpovou F. Bridelius jako hymnograf. K celé problematice přistupuje širěji, připomíná jména Viléma Bitnara a Josefa Vašici, badatelů, kteří věnovali pozornost životu a dílu F. Bridelia od 30. let 20. století. Dále autorka příspěvku vzpomíná Jana Leháru, Antonína Škarku a Milana Kopeckého, jež se ve svém literárněhistorickém bádání zabývali bridelovskou problematikou. Škarpová si také klade otázku, jak koncipovat edici kancionálu *Jesličky* a jaké jsou přednosti souborného vydání tohoto díla. Dochází k závěru, že vydání úplného Brideliova zpěvníku umožní představit mnohotvárnost autorovy hymnografické činnosti, než jak je toho mocen výbor. Hanu Bočkovou se zastavuje u Brideliova věroučného díla *Křesťanské učení veršemi vyložené* a zařazuje ho do širokého rámce dobové nábožensky vzdělávací produkce, konkrétněji k textům katechizujícího zaměření. Janu Nešněrovou zajímá struktura kancionálu *Jesličky* a struktury v kancionálu. Připomíná, že v českém prostředí se označení kancionál prosazuje až od 17. století a ve starší době jsou obvyklejší konkrétní názvy. Sleduje pět kritérií, které jsou důležité pro vlastní analýzu Brideliova díla – kritérium celku kancionálu, kritérium starého tisku, kritérium tematické, kritérium obsahové a tvarové a kritérium autorství. Jan Linka ve svém příspěvku interpretuje skladbu Fridricha Bridelia *Co Bůh? Člověk?* na pozadí dobového pojetí spirituality sv. Ignáce z Loyoly v díle uherského spisovatele Johanna Nadasiho. Linka se mimo jiné odvolává na Jana Kvapila a souhlasí s jeho názorem, týkajícím se žánrového označení – *literatura nábožná* (literatura sloužící kultivaci duchovního života širších lidových vrstev společnosti) a *literatura náboženská* (literatura vyšší úrovně pro potřeby intelektuálních elit). Jan Linka také rozlišuje pojmy *hymnus* (chvalozpěv, stylově vyšší než duchovní píseň) a *duchovní píseň*. Brideliovo dílo *Co Bůh? Člověk?* je referentem žánrově označeno jako „meditační hymnus“. Jan Malura ve svém příspěvku *Meditace o nebi nejen u Bridela* se zastavuje u básnickova rozsáhlého meditativního textu *Rozjímání o nebi v noci na jitřní Božího narození*, který má rysy meditativní promluvy. Malura navazuje na Lehárovu kompoziční, motivickou a metaforickou analýzu Brideliova díla a rozpracovává ji o další poznání. Připomíná harmonii vesmíru založenou na pohybu – putování planet, střídání dne a noci i ročních období. Podle Malury umělcův text přináší reflexi kosmu, vesmírných těles i tematiku vánoční. To vše přivádí badatele ke komparaci s jinými autory, s jinými písněmi

katolické a evangelické provenience. Tímotea Vráblová se zabývá poetikou slovenských barokních vánočních písní. Vychází z příběhu o narození Ježíše Krista zaznamenaného v Lukášově evangeliu, zastavuje se u pojmu pastorále, který vychází z bukolické poezie. Vánoční písně analyzuje z hlediska tematického i jazykového. Lingvista Pavel Kosek v příspěvku *Grafická stránka kancionálu Fridricha Bridelia Jesličky* se zaměřuje na inventář písmen a na pravidla jejich spojování v tomto barokním kancionálu, stanovuje transkripční zásady pro přípravu kritické edice *Jesliček*. Kosek konstatuje, že po stránce ortografické se Brideliovo dílo hlásí k tradici pravopisného systému tištěných českých památek z konce 16. století. Bohemista Jiří Novotný v referátu *Tys medovitá dílně...* sleduje vybrané včelařské motivy v Brideliově básnické tvorbě, to i ve vztahu k moderní včelařské terminologii. Veronika Steffal Vladimírová analyzuje grafickou stránku tisku *Duše v očisti* F. Bridelia. Muzikolog Jiří Sehnal v referátu vytyčuje úkoly české hymnologii katolické provenience. Tvrdí, že není možné se na český duchovní zpěv dívat pouze jako na jedinečný národní jev, ale je nutno jej chápat v širších mezinárodních souvislostech. Polský muzikolog Tomasz Jez sleduje tvorbu Fridricha Bridelia v rámci duchovní činnosti konviktů a seminářů, jež byly hlavními centry pěstování hudební kultury v jezuitském prostředí. Autora příspěvku zajímá zejména fungování kutnohorského konviktu, v němž hlavní roli hrál hudební soubor semináře sv. Barbory a Rozálie. Dochází k závěru, že Brideliova pastorační činnost v Kutné Hoře byla hluboce „zakoreněna“ v kontextu hudebních tradic tohoto souboru.

Vladimír Maňas si ve své studii *Tisky barokních náboženských bratrstev jako hymnologický pramen* klade za cíl upozornit na význam náboženských bratrstev a jejich členů coby klíčových adresátů dobové literární a písňové produkce. Maňas vychází zejména z vydaných tisků růžencových bratrstev a z jiných moravských pramenů. Tomáš Slavický se dívá na Brideliův kancionál *Jesličky* jako na pozoruhodný hudební pramen. Bridel je zde vzpomenut nejen jako redaktor a upravovatel *Jesliček*, ale také jako osobnost, která měla vliv na tvorbu nápodob české barokní hymnografie. Etnolog Lubomír Tyllner zařazuje Fridricha Bidelia do širšího kontextu lidového vánočního zpěvu v Čechách. Autor referátu vychází ze své vstupní premisy – konstatuje, co je charakteristické pro lidový vánoční zpěv, ale u Bridelia to převážně chybí. Na základě analýzy *Jesliček* Tyllner tvrdí, že v žádné z písní kancionálu se neobjevuje slovo „koleda“ a jeho odvozeniny, dále v díle nenajdeme některé putující motivy známé z barokních obchůzkových her ani slova obtížně vyložitelná, tzv. alexismy, které jsou dokladem nejarchaičtější vrstvy koledních písní. V Brideliových textech se také neprosí o dar, ani se za něj neděkuje. Ve shodě s lidovými koledami se u barokního tvůrce objevuje skupina písní s betlémskou tematikou, jež jsou svým jazykem blízké písním i koledám zpívaným lidem, naopak nápodob se až na několik výjimek lidové písní tolik nepřibližují. Brideliovy *Jesličky* podle referenta

sloužily zejména potřebám chrámového zpěvu. Písně kancionálu byly po hudební stránce vzdálené lidovému hudebnímu myšlení a většina nápěvů ani nezlidověla. Etnoložka Věra Frolcová sleduje dědictví kancionálu *Jesličky* v koledách na Moravě a ve Slezsku. Upozorňuje na to, že u žádných z Brideliových písní se neobjevuje s přívlastek „kolední“, neodpovídají tomu ani texty. Frolcová se dívá na píseň jako na syntézu hudby a slova a objevuje v pramenech lidového zpěvu z Moravy a Slezska 19. a 20. století životnost sedmnácti jesličkových písní a analyzuje je z hlediska tvaru a funkce. Rozebírá písně *Sem sem, Děťátko; Krásná Panna překrásného Syna nám porodila; Novou radost zvěstují vám; Veselé vánoční hody; Poslouchejte, křesťané, co se jest stalo*. Hana Urbancová sleduje vlivy F. Bridelia na slovenské vánoční písně 19. a 20. století. Vychází ze sbírky písní *Prostonarodné vianočné piesne* (1863–1868) Andreje Kmeťa a porovnává ji s Brideliovými *Jesličkami*. Referentka rovněž připomíná zájem o sběr lidových písní na Slovensku, mimo jiné i zájem o lidovou duchovní píseň (K. Plicka, E. Hula, J. E. Jankovec, F. Poloczec, J. Kováčová, S. Burlasová, E. Krekovičová). Jezuita Petr Havlíček SJ se ve svém příspěvku zabývá jezuitskými misemi v barokních Čechách, konkrétně ve 2. polovině 17. století. V souvislosti s Fridrichem Brideliem autor připomíná činnost kutnohorské jezuitské koleje a misie na ní závislé – v Golčově Jeníkově, v Košumberku, v Ratajích nad Sázavou, v Třebešicích, ve Zruči nad Sázavou, ve Zbyslavi a v Žumberku. Havlíček se rovněž zastavuje u jezuitských misiích v Polné a podrobně seznamuje recipienty svého příspěvku se strukturou italských lidových misií v polovině 17. století. Miloše Sládka zajímají dobové okolnosti vydání souboru studií o Fridrichu Brideliově z pera Antonína Škarky. Škarka své bridelovské texty psal v letech 1942–1946, ale vlivem politické situace v tehdejším Československu po roce 1948 mohla kniha Antonína Škarky pod názvem *Bridel nový a neznámý* vyjít až v roce 1969 s vrocením 1968. Soubor studií svazku *Omnibus fiebat omnia* uzavírá blok zpráv a recenzí.

Osobnost barokního umělce Fridricha Bidelia zůstává i nadále živým a inspirujícím badatelským tématem. Bridelovské konferenční rokování přineslo své plody. V roce 2013 vyjde v brněnském nakladatelství Host zásluhou editorů Marie Škarpové, Pavla Koska a Tomáše Slavického edice barokního kancionálu Fridricha Bridelia *Jesličky*.

Lukáš Průša, Ostrava